

BAB III

MÉTODEU PANALUNGTIKAN

Dina ieu bab, dipedar: (1) métodeu panalungtikan, (2) desain panalungtikan, (3) téhnik panalungtikan, (4) instrumen panalungtikan, (5) lokasi jeung sumber data panalungtikan, jeung (6) tahapan panalungtikan.

3.1 Métodeu Panalungtikan

Métodeu nu digunakeun dina ieu panalungtikan nya éta métodeu étnografi-déskriptif. Nurutkeun Emzir (2012, kc. 144), étnografi mangrupa métodeu nu digunakeun ku panalungtik pikeun nalungtik kelompok sosial ngaliwatan sikep niténan jeung partisipasi aktif panalungtik. Étnografi biasana digunakeun dina panalungtikan budaya pikeun nalungtik palaku, paripolah budaya, sarta ajén-inajén nu sipatna nyamuni dina éta budaya. Nurutkeun Ljungberg & Greckhamer (2005, hal. 287), dina jurnal nu judulna “Strategic Turns Labeled ‘Ethnography’: from Description to Openly Ideological Production of Cultures”:

Qualitative research known as ethnography has provided valuable insider perspectives investigating diverse cultural environments and it offers useful tools for cultural investigation while focusing on the landscape of the other and unknown

(Penelitian kualitatif yang dikenal sebagai etnografi telah memberi perspektif yang berharga untuk peneliti. Perspektif ini menyelidiki beragam lingkungan budaya. Alat untuk penyelidikan budaya dengan memusatkan perhatian pada lanskap yang lain dan tidak diketahui)

Dina panalungtikan étnografi, hal nu mimiti ditataharkeun ku panalungtik nya éta nangtukeun hiji budaya nu rék ditalungtik. Kadua, nataharkeun daptar pertanyaan nu patali jeung tujuan nu hayang dihontal tina panalungtikan. Katilu, ngumpulkeun data-data panalungtikan ku cara talaah pustaka, observasi, wawancara, jeung dokuméntasi. Kalima, analisis data nu geus dicangking kalawan dipatalikeun jeung tiori-tiori pustaka. Kagenep, nyieun jeung nyusun laporan hasil panalungtikan pikeun bukti tinulis dilaksanakeunana panalungtikan dina wangun déskripsi. Saupama data panalungtikan can lengkep, panalungtik bisa nuluykeun prosés panalungtikanana.

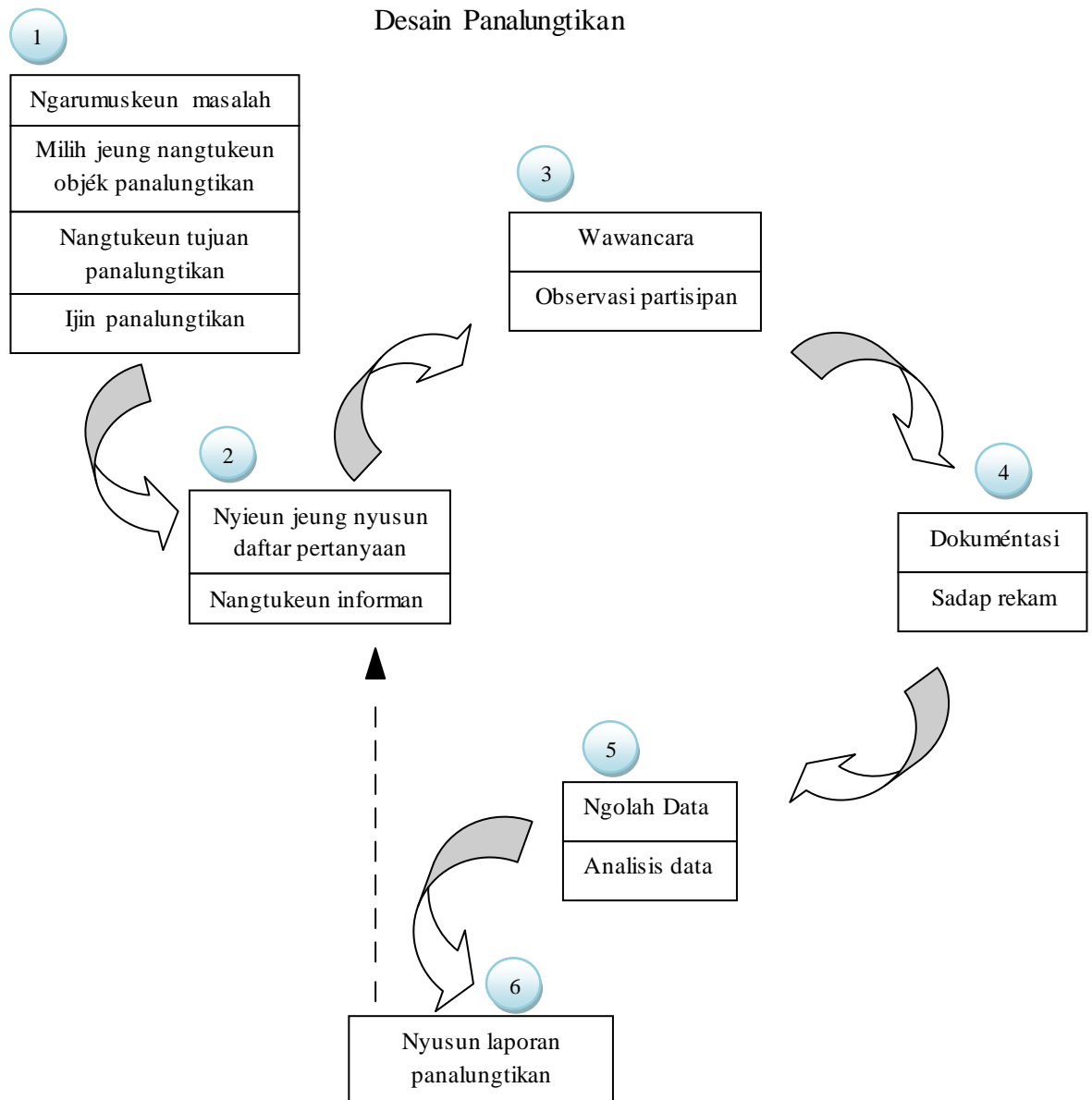
Étnografi sipatna siklus, nu hartina dina prosés nyangking data teu kawatesanan ku tahapan panalungtikan.

Tradisi Babarit dijadikeun objék panalungtikan budaya téh ku lantaran ieu tradisi miboga ajén nu luhung saupama dititénan tina unsur-unsurna. Dina raraga maluruh éta unsur jeung hal-hal séjén nu nyangkaruk dina éta tradisi, panalungtik ngagunakeun métodeu étnografi. Panalungtik henteu ngan saukur niténan, tapi milu aub salaku partisipan dina éta tradisi nepi ka panalungtik bisa euyeub ku data jeung fakta panalungtikan. Ku kituna, pikeun ngahontal éta tujuan panalungtikan, panalungtik ngagunakeun métodeu étnografi anu satuluyna hasil panalungtikanana dilaporkeun dina wangun déskripsi.

3.2 Desain Panalungtikan

Nurutkeun Sukardi (2013, kc. 68), desain panalungtikan nya éta gambaran wincik ngeunaan prosés panalungtikan nu bakal dilaksanakeun ku panalungtik pikeun ngaréngsékeun hiji pasualan. Desain panalungtikan biasana mangrupa komponén-komponén panalungtikan nu sacara *komprehensif* ngagambarkeun runtuyan prak-prakan nu kudu dilaksanakeun pikeun ngahontal tujuan panalungtikan. Desain panalungtikan tradisi Babarit nu dilaksanakeun saperti nu ditataan dina bagan.

Bagan 3.1
Desain Panalungtikan

3.3 Téhnik Panalungtikan

Téhnik ngumpulkeun data mangrupa cara nu dilakukeun ku panalungtik pikeun ngumpulkeun data, sedengkeun instrumen panalungtikan nya éta alat atawa pakakas pikeun ngumpulkeun data lapangan (Sukardi, 2013, kc. 121). Dina enas-enasna mah, instrumen panalungtikan téh sagala hal nu digunakeun pikeun nyangking data-data panalungtikan sangkan hasil datana bisa dijadikeun bukti panalungtikan. Téhnik nu digunakeun dina ngumpulkeun data

Reni Anggraeni, 2017

TRADISI BABARIT DI KACAMATAN BANJARSARI KABUPATEN CIAMIS PIKEUN MODÉL AJAR
KAARIPAN LOKAL DI SMA

Universitas Pendidikan Indonesia | repository.upi.edu | perpustakaan.upi.edu

panalungtikan tradisi Babarit nya éta téhnik obsérvasi, wawancara, jeung dokuméntasi.

a. Téhnik Observasi

Observasi atawa niténan sacara langsung téh mangrupa salah sahiji cara pikeun nyangking data utama dina panalungtikan tradisi Babarit. Data utama dina panalungtikan téh nyoko kana kaayaan langsung dina waktu kagiatan, ti mimiti tatahar nepi ka lumangsungna prak-prakan Babarit. Salian ti niténan, panalungtik ogé milu aub dina kagiatan.

Dina nyangking data panalungtikan, panalungtik kudu maham kana objék nu ditalungtik. Spradley (dina Sugiyono, 2012, kc. 68) nétélakeun yén objék panalungtikan téh ngawengku salapan komponén, anu dipatalikeun jeung tradisi Babarit.

- 1) *Actor (the people involve)*, nya éta jalma-jalma nu milu aub dina situasi sosial. Jalma-jalma nu milu aub dina tradisi Babarit nya éta sabagian masarakat nu aya di Kampung Cibenda, Sukagalih, Pasir Gombang jeung Panonoban.
- 2) *Object (the physical things that are present)*, nya éta barang-barang nyampak di tempat kagiatan. Dina tradisi Babarit, pakakas jeung kadaharan nu kudu aya téh nya éta gagawar, iket, ancak, obor, menyan, tapas kalapa, rupa-rupa kupat, congcot, bubur beureum, bubur bodas, endog, cai kopi, dawegan, jeung rurujakan.
- 3) *Space (the physical place)*, nu ngawengku ruang dina aspék fisik. Aspék fisik dina ieu panalungtikan nya éta leuweung Curug Anta nu dijadikeun tempat ritual tradisi Babarit.
- 4) *Activity (a set of related acts people do)*, nya éta runtuyan prak-prakan nu dilaksanakeun ku masarakat. Runtuyan prak-prakan tradisi Babarit téh mibanda tilu bagian nya éta prak-prakan saméméh Babarit, prak-prakan waktu lumangsungna Babarit, sarta prak-prakan sabada Babarit.
- 5) *Act (single actions that people do)*, nya éta paripolah-paripolah nu tangtu dina kagiatan. Unggal palaku dina tradisi Babarit kudu mawa kadaharan nu

geus ditangtukeun ku sesepuh Babarit sarta kudu tumut kana aturan Babarit nya éta dipahing nyalar.

- 6) *Time (the sequencing that takes place over time)*, nya éta waktu dilaksanakeunana kagiatan. Tradisi Babarit dilaksanakeunana unggal taun méh nyanghareupan bulan Mulud, nya éta ping 25 bulan Sapar dina taun Hijriyah.
- 7) *Event (a set of related activities that people carry out)*, nya éta sajumlahing kagiatan nu dipigawé ku jalma. Tradisi Babarit mangrupa kagiatan masarakat nu sipatna tangtu ti mimiti waktuna, tempatna, hal-hal nu ditataharkeun nepi ka runtuyan prak-prakanana.
- 8) *Goal (the things people are trying to accomplish)*, nya éta tujuan nu hayang dihontal ku jalma-jalma nu ngalaksanakeun kagiatan. Tujuan diayakeunana Babarit téh sangkan masarakat jeung ingon-ingonna henteu diganggu ku maung Siliwangi.
- 9) *Feeling (the emotion felt and expressed)*, nya éta émosi nu dirasakeun jeung diéksprésikeun ku jalma-jalma nu ngalaksanakeun kagiatan. Tradisi Babarit dilaksanakeun ku masarakat téh ku lantaran ayana rasa sieun diganggu ku maung. Sanggeus éta tradisi dilaksanakeun mah, masarakat ngarasa leuwih tingtrim, sarta henteu ngarasa sieun.

b. Téhnik Wawancara

Wawancara nya éta téhnik ngumpulkeun data nu digunakeun dina panalungtikan kualitatif. Wawancara mangrupa interaksi komunikasi atawa paguneman antara nu ngawawancara (*interviewer*) jeung nu diwawancara (*interviewee*) kalawan maksud pikeun nyangking informasi ti *interviewee*. *Interviewee* dina panalungtikan kualitatif nya éta informan nu miboga pangaweruh sarta pamahaman nu rék dicangking ku *interviewer* (Satori jeung Komariah, 2010, kc. 129).

Wawancara mangrupa salah sahiji cara pikeun nyangking data utama dina panalungtikan tradisi Babarit. Ayana prosés wawancara téh miboga tujuan pikeun ngadeudeulan data-data nu kacangking tina observasi. Wawancara nu dilaksanakeun dina ieu panalungtikan nya éta wawancara ka pihak-pihak nu

sacara langsung milu aub dina Babarit saperti sesepuh Babarit nya éta Ki Tarso, Wawan salaku Ketua RT, sarta lima informan utama nya éta Asikin, Cioh, Wawan, Énah, jeung Murki.

c. Téhnik Dokuméntasi

Nurutkeun Sugiyono (2012, kc. 82), dokuméntasi mangrupa catetan peristiwa nu geus kaliwat, bisa mangrupa tulisan, gambar atawa karya-karya séjénna saperti pilem atawa *video*. Alat nu digunakeun dina ieu téhnik mangrupa alat elektronik saperti *handphone* jeung kamera digital. Ayana téhnik dokuméntasi téh pikeun salah sahiji bukti yén prosés panalungtikan bener-bener dilaksanakeun ku panalungtik.

Objék dokumentasi dina ieu panalungtikan nya éta hal-hal nu patali jeung tradisi babari boh nu sipatna tulisan boh lain tulisan. Objék dokumentasi nu mangrupa wangun tulisan saperti dokumén data désa Cikupa, sedengkeun objék dokuméntasi nu mangrupa lain tulisan nya éta poto informan, poto perpustakaan, poto saméméh, waktu prak-prakan, jeung sabada Babarit, video waktu prak-prakan Babarit, sarta rekaman hasil sadap rekam ka informan.

3.4 Instrumén Panalungtikan

a. Padoman Observasi

Padoman obsérvasi mangrupa instrumén nu digunakeun dina téhnik obsérvasi nya éta padoman obsérvasi. diluyukeun jeung hal-hal nu dititénan di tempat panalungtikan anu ditataan di handap.

Tabél 3.1

Padoman Observasi

Hal-hal nu dititénan dina tradisi Babarit	
Prak-prakan	1. Tempat pelaksanaan tradisi Babarit
	2. Waktu pelaksanaan tradisi Babarit
	3. Runtuyan prak-prakan tradisi Babarit
	4. Du'a atawa mantra dina tradisi Babarit
	5. Ngagantungkeun rupa-rupa kupat dina gagawar

	6. Hal nu ulah direumpak dina tradisi Babarit
Palaku, Pakakas jeung Kadaharan	7. Palaku tradisi Babarit
	8. Pakakas nu digunakeun dina tradisi Babarit
	9. Kadaharan dina tradisi Babarit
	10. Fungsi pakakas jeung barang-barang nu digunakeun dina tradisi Babarit

b. Padoman Wawancara

Instrumen panalungtikan nu digunakeun dina ngumpulkeun data wawancara nya éta padoman wawancara. Padoman wawancara digunakeun pikeun nungtun panalungtik dina prosés wawancara sangkan bisa museur kana patarosan-patarosan nu penting pikeun nyangking data. Ku ayana padoman wawancara, prosés wawancara bisa leuwih efektif utamana dina sual waktu.

Tabel 3.2
Padoman Wawancara

Rumusan Masalah	Padoman wawancara dina wangun pernyataan	
Sémiotik	Asal-muasal jeung Mitos	1. Asal-muasal ayana tradisi Babarit
		2. Waktu mimiti ngalaksanakeun tradisi Babarit
		3. Asal-usul ngaran tradisi Babarit
		4. Tujuan dilaksanakeunana tradisi Babarit
		5. Fungsi tradisi Babarit
		6. Mitos Prabu Siliwangi
	Prak-prakan	7. Runtuyan prak-prakan tradisi Babarit
		8. Du'a atawa mantra dina tradisi Babarit
		9. Ngagantungkeun rupa-rupa kupat dina gagawar
		10. Hal nu ulah direumpak dina tradisi Babarit
	Palaku, Pakakas jeung Kadaharan	11. Palaku tradisi Babarit
		12. Pakakas nu digunakeun dina tradisi Babarit
		13. Kadaharan dina tradisi Babarit
		14. Fungsi pakakas jeung barang-barang nu digunakeun dina tradisi Babarit
	Asal-muasal jeung Mitos	1. Asal-muasal ayana tradisi Babarit
		2. Waktu mimiti ngalaksanakeun tradisi Babarit

Étnopédagogi		3. Asal-usul ngaran tradisi Babarit
		4. Tujuan dilaksanakeunana tradisi Babarit
		5. Fungsi tradisi Babarit
		6. Mitos Prabu Siliwangi
	Prak-prakan	7. Runtuyan prak-prakan tradisi Babarit
		8. Du'a atawa mantra dina tradisi Babarit
		9. Ngagantungkeun rupa-rupa kupat dina gagawar
		10. Hal nu ulah direumpak dina tradisi Babarit
	Palaku, Pakakas jeung Kadaharan	11. Palaku tradisi Babarit
		12. Pakakas nu digunakeun dina tradisi Babarit
		13. Kadaharan dina tradisi Babarit
		14. Fungsi pakakas jeung barang-barang nu digunakeun dina tradisi Babarit

c. Kamera Digital

Kamera digital mangrupa salah sahiji alat dokumentasi nu bisa ngahasilkeun poto atawa gambar (*visual*) sarta video (*audio visual*). Éta alat digunakeun ku panalungtik salian ti pikeun nyangking data panalungtikan, ogé bisa jadi bukti panalungtikan boh dina waktu lumangsungna kagiatan Babarit boh waktu prosés wawancara.

d. Handphone

Handphone mangrupa salah sahiji alat nu digunakeun waktu kagiatan wawancara pikeun sadap rekam ka informan tradisi Babarit. Hasil sadap rekam ieu bisa jadi salah sahiji bukti yén panalungtik ngadéskripsikeun data téh dumasar *informasi* nu nyata.

e. Kartu Data

Kartu data digunakeun pikeun ngarumuskeun data hasil wawancara di lapangan anu satuluyna ieu data téh dianalisis. Ayana kartu data téh bisa ngagampangkeun panalungtik nyangking data anu bener, akurat, jeung lengkep.

Tabel 3.3
Lembar Analisis Data

Kode	: a/b, 1, 3
BK	:
Waktu wawancara	:
Analisis	:

Keterangan:

Kode a/b : Abjad padoman wawancara/observasi
 Kode 1 : Poin ka-1 dina padoman wawancara/observasi
 Kode 3 : Informan ka-3
 BK : Bentuk Kalimah

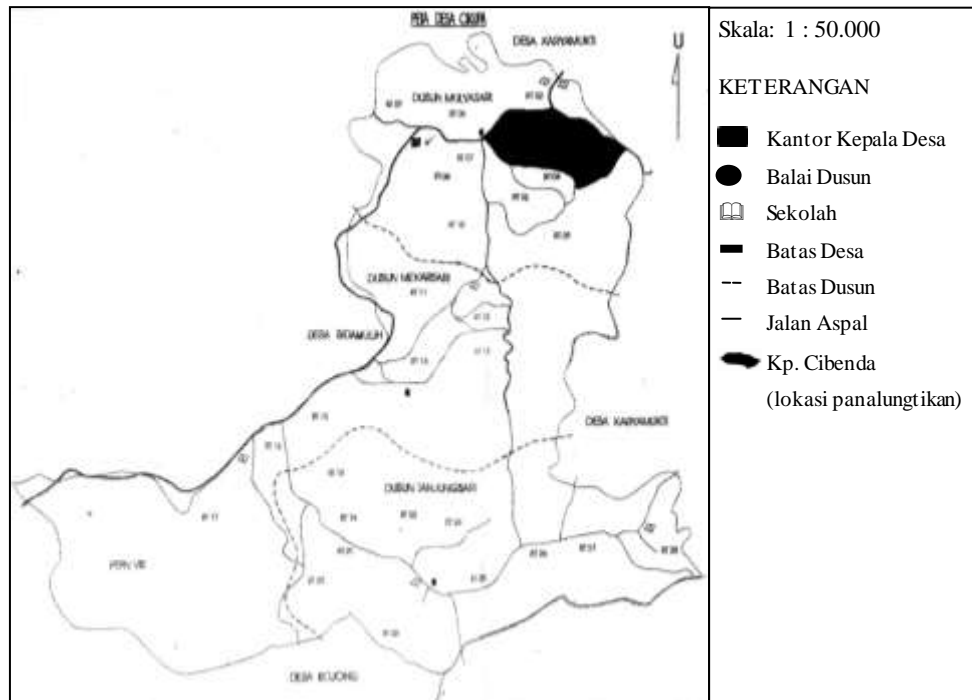
Tabél 3.4
Conto Analisis Tanda dina Tradisi Babarit

No.	Kode Data	Data	Analisis Data
1	a, 1, 3

3.5 Lokasi jeung Sumber Data Panalungtikan

3.4.1 Lokasi Panalungtikan

Gambar 3.1
Peta Désa Cikupa

Lokasi anu dijadikeun tempat panalungtikan pikeun nyangking data ngeunaan tradisi Babarit nya éta aya di Kampung Cibenda pernahna di Désa Cikupa, Kacamatan Banjarsari, Kabupatén Ciamis, Provinsi Jawa Barat. Désa Cikupa mangrupa salah sahiji désa nu alamat kantor désana aya di Jalan Cikupa, RT 09 RW 02, Dusun Mulyasari.

Wilayah Désa Cikupa miboga lega 1.322.177 Ha. Wates désa ti belah kalér téh Désa Karyamukti, di beulah kidul aya Désa Bojong, di beulah wétan aya Désa Karyamukti, sarta di beulah kulon aya Désa Sidamulih. Sacara administratif, Désa Cikupa ngawengku 3 dusun, 6 RW, jeung 28 RT kalawan jumlah jalma nu aya di Désa Cikupa téh 2094 urang lalaki sarta awéwéna aya 2149 urang.

Pakasaban masarakat Désa Cikupa téh loba nu jadi patani nya éta aya 1257 urang, ngurus rumah tangga aya 877 urang, pensiunan aya 9 urang, PNS aya 20

urang, pedagang aya 23 urang, karyawan swasta aya 17 urang, karyawan BUMN aya 76 urang, karyawan honorér aya 13 urang, buruh aya 104 urang, buruh tani aya 127 urang, tukang kai aya 11 urang, mékanik aya 4 urang, imam masjid aya 8 urang, bidan aya saurang, supir aya 22 urang, perangkat Désa aya 9 urang, wiraswasta aya 167 urang, jeung nu henteu digawé aya 1226 urang.

Agama nu diagem ku masarakat Désa Cikupa sajumlahing 99,99 % nya éta agama Islam. Ku kituna, ieu désa dirojong ku *fasilitas* umum pikeun ibadah saperti masjid nu jumlahna aya 12 sarta langgar aya 12 (Perangkat Desa Cikupa dina Format Potensi Desa dan Kelurahan di Desa Cikupa, 2017).

3.4.2 Sumber Data Panalungtikan

Nurutkeun Lofland jeung Lofland (dina Moleong, 2012, kc. 157), sumber data nya éta kecap-kecap, jeung paripolah, saleuwihna mah mangrupa data tambahan saperti dokumén jeung sajabana. Kecap-kecap jeung paripolah jalma-jalma nu ditalungtik téh mangrupa sumber data utama. Dina nyangking sumber data utama bisa ngaliwatan observasi, wawancara, ngarekam, ngadokuméntasi, jeung sajabana. Sumber data nu digunakeun dina ieu panalungtikan nya éta saperti nu ditataan di handap.

- 1) Data ti pihak Désa Cikupa pikeun nyangking data ngeunaan kaayaan umum di Désa Cikupa. Ieu data mangrupa data wangun tinulis nu ngawujud dina arsip *profil* désa.
- 2) Data ti sesepuh Kampung Cibenda nu dianggap leuwih nyaho kana tradisi Babarit Cibenda. Ieu data dicangking ngaliwatan kekecapan jeung prak-prakan langsung nu dilaksanakeun ku sesepuh Babarit.
- 3) Data ti sababaraha jalma di Kampung Cibenda, Kacamatan Banjarsari, Kabupatén Ciamis nu apal sarta sok ilubiung dina tradisi Babarit.

Tabel 3.7
Data Informan tradisi Babarit

No.	Ngaran	Umur (taun)	Atikan	Kalungguhan	Alamat	Poto
1	Tarso	65	SD	Sesepuh Babarit/Patani	RT 01/ RW 01, Kp.Sukagalih, Cikupa	
2	Simun	60	SMP	Perangkat Désa Patani	RT 13/RW 04 Dusun Karanganyar, Karyamukti	
3	Wawan	61	SD	Ketua RT/Patani	RT 02/ RW 01, Kp.Cibenda, Cikupa	
4	Cioh	62	SD	Patani	RT 02/ RW 01, Kp.Cibenda, Cikupa	
5	Asikin	69	SD	Patani	RT 02/ RW 01, Kp.Cibenda, Cikupa	
6	Énah	57	SD	Patani	RT 02/ RW 01, Kp.Cibenda, Cikupa	
7	Murki	69	-	Patani	RT 02/ RW 01, Kp.Cibenda, Cikupa	

3.5 Tahapan Panalungtikan

Dina ieu panalungtikan, aya léngkah-léngkah nu dilaksanakeun ku panalungtik nya éta nu ditataan ieu.

- 1) Panalungtik ménta ijin ka sesepuh babarit pikeun ngalaksanakeun panalungtikan ngeunaan tradisi Babarit.

Reni Anggraeni, 2017

*TRADISI BABARIT DI KACAMATAN BANJARSARI KABUPATEN CIAMIS PIKEUN MODÉL AJAR
KAARIPAN LOKAL DI SMA*

Universitas Pendidikan Indonesia | repository.upi.edu | perpustakaan.upi.edu

- 2) Panalungtik nangtukeun infoman nu mikanyaho kana tradisi Babarit.
- 3) Panalungtik nyusun daptar pertanyaan pikeun ngawawancara informan.
- 4) Panalungtik ngawawancara informan utama luyu jeung padoman wawancara.
- 5) Panalungtik niténan jeung milu aub dina tradisi babarit, sarta ngadokuméntasikeun runtuyan prak-prakan tradisi babarit.
- 6) Panalungtik ngalaksanakeun observasi ka Kantor Désa Cikupa pikeun ngadeudeulan data ngeunaan lokasi panalungtikan.
- 7) Panalungtik ngolah data panalungtikan nepi ka ngawujud laporan panalungtikan. Éta laporan bisa dijadikeun salah sahiji alternatif modél ajar berbasis kaaripan lokal di SMA.